

Український науково-дослідний Центр вивчення аномалій «Зонд»

Архів

м. Київ, НТУУ «КПІ», Факультет авіаційних і космічних систем,
вул. Боткіна, 1, корп. 28, к.116. www.zond.kiev.ua

Білик А.С.

Голова Українського науково-дослідного Центру вивчення аномалій «Зонд»
artem.bilyk@gmail.com

Доповідь на презентації Черкаського Уфологічного клубу при обласній організації Товариства «Знання» 14.11.2006.

Характерні особливості уфологічної ситуації в Україні у 2006 році

1. Загальна ситуація. За неповний 2006 рік Українським науково-дослідним Центром вивчення аномалій зареєстровано 20 свідочств щодо аерокосмічних феноменів, які демонструють прояви або характеристики, що не можуть бути ототожненими із явищами відомої природи на першому етапі аналізу. Повідомлення, що містять свідчення щодо феноменів, які можуть бути однозначно на першому етапі аналізу експертно ототожнені як явища відомої природи (супутники, літаки, зірки, фотодефекти тощо) були не включені до представленої вибірки. Відтак, основну масу склали повідомлення про візуальні спостереження НЛО очевидцями, також були враховані 2 випадки фотореєстрації об'єктів, які візуально не спостерігалися (таблиця 1).

Таблиця 1.

Зведена інформація щодо зареєстрованих випадків

№	Місце	Дата	Час	Кількість очевидців	Форма	Кількість об'єктів	Наявність фото	Наявність відео	Джерело
1	м.Севастополь, АРК	1.01.2006	18:05	1	Кулеподібна, група об'єктів нагадувала клин, у якому кожен об'єкт іще міг переміщуватись відносно інших об'єктів групи (за описом)	2 групи по 10 об'єктів у кожній групі	Рисунком очевидця	Відсутнє	Проект "НЛО на Україні" та дані анкетування очевидців
2	Кримська обсерваторія, АРК	7.01.2006	ніч	більше 5	Кулеподібна, двічі з інтервалом у 3 години були зафіксовані прольоти невідомих одиночних об'єктів, які світилися, за однією і тією ж траєкторією	2	Відсутнє	Відсутнє	Проект "НЛО на Україні" та дані анкетування очевидців

3	Сумська область, м.Шостка	9.01.2006 р.	вечір	2	Аморфна, близька до тарілки	1	Відсут не	Відзня те (у архіві УНДЦ А відсут не)	Програма "Паралельний світ" СТБ
4	м.Київ, Шевченківський район	26.05.2006	18:22	1	Форма здавалася чотирикутною зі згладженими кутами (за описом)	1	Відсут не	Відсут не	Мережа Інтернет, першоджерело невідоме
5	Донецька область, м.Маріуполь	кінець червня 2006	вечір	більше 10	Кулі, які світилися, з'явилися групою 3-за пагорба	20	Відсут не	Відзня те (у архіві УНДЦ А відсут не)	ЗМІ та свідчення очевидців
6	м.Запоріжжя	23 липня 2006			Візуально об'єкт не спостерігався		Є		Закарпаття-Космопоиск
7	м.Донецьк	1.08.2006	біля 22:00	3	Кулеподібна, об'єктів було біля 8 одиниць. 6 об'єктів були нерівно розташовані у вигляді літери «W» та 2 об'єкта було поруч. (за описом)	8	Рисунком очевидця	Відсут не	Сайт http://ufology.da.ru
8	Луганська область, ~60 км від Луганська	18.08.2006	3-4 години ранку	2	2 об'єкти, що летіли близько один до одного, по чотирьох сторонах об'єктів горіли різнокольорові вогні. Через 3 хвилини за ними полетів ще один точно такий же об'єкт, вдалося розгледіти його форму, що нагадувала еліпс (за описом)	2+1	Відсут не	Відсут не	Проект "НЛО на Україні" та дані анкетування очевидців
9	Київська область, Козинський район, с.Рудики	17,18,19.08.2006	вечір (за описом)	4...6	Зіркоподібні об'єкти, а також один яскравий аморфної форми	1..2	Є	Відсут не	Телеканал СТБ та власне анкетування очевидців
10	м.Київ	серпень 2006	вечір (за описом)	1	Зірка, така ж як і все інше, але дуже яскравого кольору (за описом)	1	Відсут не	Відсут не	Проект "НЛО на Україні" та дані анкетування очевидців
11	Запорізька обл., м.Бердянськ	серпень 2006 р.	4:30	1	Трикутна	1	Рисунком очевидця	Відсут не	Проект "НЛО на Україні" та дані анкетування очевидців
12	Крим	25.08.2006			Візуально об'єкт не спостерігався		Є		Мережа Інтернет, першоджерело невідоме

13	м.Київ, Дарницький р-н	8.09. 2006	2:00	більше 5	Об'єкт складався з куль, які пересувалися та переливалися у темному небі, як північне сяйво	декілька	Є	Відсутне	Газета "Сьогодні" за 9.09.2006
14	у 15 кілометрів від Києва (у сторону м. Бориспіль (2-3 км від аеропорту))	8.09. 2006	20:50	2	Об'єкт був круглої форми, спочатку нагадував зелений маяк, але пізніше було видно, що він складався з декількох зелено-білих куль, що переливалися, одна з яких через деякий час "відкололася" (за описом)	декілька	Відсутне	Відсутне	Проект "НЛО в Україні"
15	м.Львів	12.09. 2006	19:47	2	Візуально нагадував дуже яскраву зірку-прожектор, від якої уверх відходять 2 яскравих півмісяці. За формою об'єкт нагадував пелюстку (за описом)	2	Є	Відсутне	Проект "НЛО на Україні" та дані анкетування очевидців
16	м.Судак, Крим	12.09. 2006	біля 21:00	більше 100	Над морем спостерігався об'єкт, що світився, помаранчевого кольору, що складався з декількох вогників. Кількість вогнів, що утворювали об'єкт, час від часу збільшувалось або зменшувалось (за описом)	декілька	Є	Є	Дані багатьох ЗМІ, свідчення, анкетування очевидців
17	Луганська обл, с. Рубежне	Вересень 2006	-	1	Форма нагадувала м'яч для гри в регбі, але був значно більше. Навколо об'єкту явно виділялися широкі круги, що оберталися проти годинникової стрілки (за описом)	1	Відсутне	Відсутне	Интернет-розсилка "Аномальні новини со всього світу" від 13.09.2006
18	м.Київ, Поділ	6.10. 2006	вечір	більше 3	Три кульки що світаються внутрішнім білим світлом, зміщуються одна відносно одної	3	Відсутне	Є	Програма "Паралельний світ" СТБ
19	м.Київ, Поділ	19.10. 2006	23:10	2	Оранжеві крапки з'явилися з-за гори і рухалися в темному небі (за описом)	30	Є	Відсутне	Інформаційне агентство УНІАН
20	м.Львів	19.10. 2006	23:34	1	Візуально нагадував чи то прямокутну чи то більш схожу на овальну форму (за описом)	1	Є	Є	Проект "НЛО на Україні" та дані анкетування очевидців

Слід визнати також, що жодна вибірка зібраних свідчень в уфологічній проблематиці не може бути статистично значущою. Вибірка випадків, що розглядаються в даній роботі також **не є репрезентативною**, тобто придатною для статистичних досліджень [1, 3].

Фактори **невизначеності**, пов'язані із психофізіологічними особливостями очевидців, неповністю інформації та складністю, багатоконпонентністю феномену унеможливають винесення точних висновків із якою-небудь забезпеченістю.

Єдиним передпосиланням проведення аналізу подібних вибірок є гіпотеза однакового впливу факторів невизначеності на різних рівнях ієрархії інформації при формуванні повідомлення.

Також поелементний розгляд випадків дозволяє провести аналогії із об'єктами, які спостерігалися у попередні роки, і зробити узагальнюючі висновки щодо сучасного етапу розвитку уфології в Україні.

Питання **достовірності** зібраної інформації залишається також завжди відкритим, оскільки знаходження незалежних свідчень для більшості спостережень неможливе.

За територіальним розподілом, найбільше уфологічних свідочств – сім – зареєстровано у т. зв. Київському регіоні, який включає власне Київ і Київську область. 4 свідочства зареєстровано з Криму.

Схема 1.

Як було показано у роботах вітчизняних і зарубіжних дослідників [4, 5, 6], власне характер територіального розподілу зареєстрованих свідочств навіть за умови урахування додаткових даних **не дає жодної підстави** однозначно говорити ані про активність феномена над тією чи іншою територією, ані про свідоме ставлення до феномену потенційних очевидців, що там мешкають. Але неоднорідний територіальний розподіл вказує насамперед на ефективність уфологічних організацій і окремих дослідників, які не здатні забезпечити рівномірне покриття території точками моніторингу. Моніторинг здійснюється шляхом взаємодії із ЗМІ та оперативної і грамотної обробки вхідної кореспонденції на місцевому рівні. Як це не шкода, доводиться визнавати, що наразі ефективність роботи українських дослідників щодо багатьох областей є незадовільною або відсутня взагалі.

Щодо часу спостереження, всі свідочства входять у проміжок орієнтовно з 17:00 до 04:30 ранку. Сама по собі дана констатація також не дає право судити щодо активності феномену чи очевидців, але вона повністю кореспондується з попередніми дослідженнями як в Україні так і за її межами, в т.ч. із «другим позитивним законом» Ж.Валле, встановленим для масових спостережень НЛО у Франції в 1950-х роках [7].

Дати спостережень також розподіляються нерівномірно. Так, за неповну осінь зареєстровано 8 свідочств, стільки ж за літо, причому у серпні – 6 свідочств. Оскільки ситуація «осінньо-літньої інтенсивності» спостережень зберігається протягом кількох років, цей факт очевидно можна віднести принаймні в більшій частині на рахунок природних умов спостереження.

У 2006 році збільшилася питома частка спостережень, здійснених двома і більше очевидцями, тобто т. зв. «групові» спостереження. З теоретичної точки зору цей факт є позитивним, так як дає змогу зібрати більш повну інформацію щодо спостережених об'єктів. Але на практиці провести незалежне анкетування хоча б двох очевидців одного явища постає значною проблемою.

2. Найбільш значущі свідчення.

№15. 12 вересня 2006 року мешканець Львову Андрій П. (за спеціальністю військовий) виїжджаючи з роботи о 19:47 за адресою вул. Зелена, д.149, спостерігав у західному напрямку НЛО, градусів 30 - 40 над горизонтом. Кутову величину можна було порівняти спочатку з третиною діаметра Місяця, але за 2-3 хвилини об'єкт віддалився і став раз в 10 менше, а потім зник. Візуально об'єкт нагадував дуже яскраву зірку-прожектор (або, скоріше кулю, що світилася), від якої вгору відходили 2 яскравих півмісяця. Світло об'єкту було яскраве біло-жовте, як світло від полум'я. Ані інверсійного сліду, ані яких інших проявів не спостерігалось. Об'єкт був зафотографований очевидцем на камерафон Sharp GX25. (Рис.1)

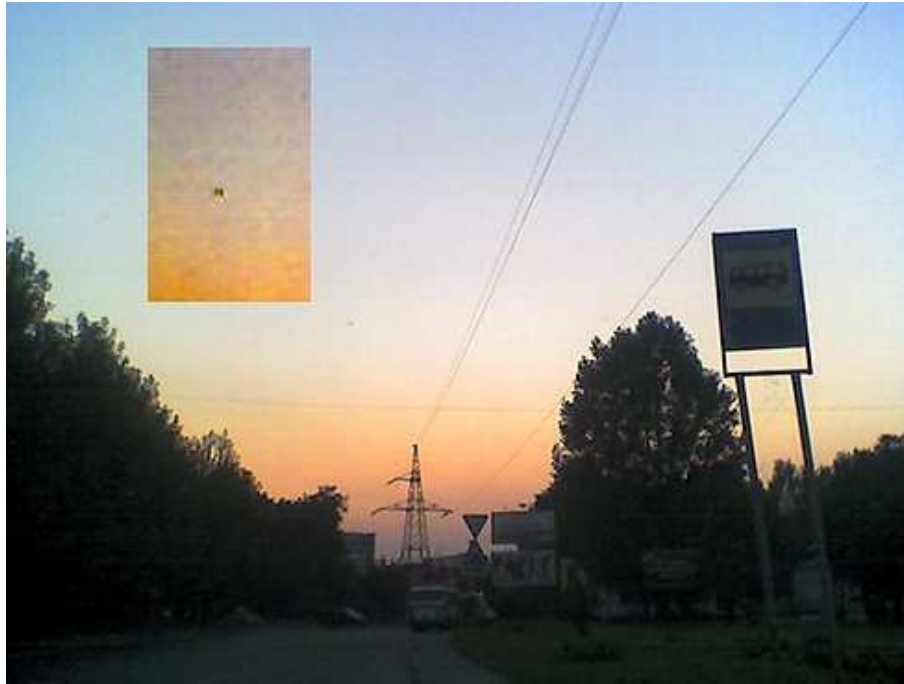

Рис.1 Фотографія НЛО у вигляді двох півмісяців у Львові 12 вересня 2006 року

№ 1. 1 січня 2006р. в 18 годин 5 хвилин у небі над Севастополем пролітали дві групи об'єктів, що світилися, які склалися приблизно з 10 об'єктів у кожній групі. Група об'єктів нагадувала клин, у якому кожний об'єкт ще міг переміщуватися відносно інших об'єктів групи при цьому швидкість усієї групи була постійною. Два клина рухалися приблизно у північно-західному напрямку знаходячись недалеко один від одного. Розмір об'єктів та інтенсивність світіння відносно зірок було таким, як зображено на рисунку 3. Білою стрілкою показано основний напрямок руху двох груп. Червоними стрілочками показано напрямок і об'єкти, які здійснювали рух відносно інших об'єктів групи вперед і назад. Швидкість двох груп була постійною. Розміри НЛО були приблизно однакові, тільки декілька об'єктів небагато відрізнялися. Всі об'єкти рухалися приблизно у північно-західному напрямку паралельно землі на великій висоті, ніяких звуків при цьому чути не було. Очевидці їхали удвох на автомобілі, один з них побачив об'єкти, коли під'їхав на автомобілі до свого будинку і подивився на небо, потім показав їх своєму супутнику. Очевидці спостерігали об'єкти протягом секунд 30, погода була безхмарною, тому видно їх було добре, тим паче спостереження велося із середини вулиці у приватному секторі, де немає багатоповерхівок. Зміни свого стану під час спостереження об'єктів очевидцями не спостережено. Психологічний стан – відчуття цікавості, вплив алкогольних та інших психотропних речовин відсутній.

№ 7. Оригінал повідомлення (орфографія і пунктуація збережені, див також рис. 4): «Я живу в Донецке по адресу Донецк, ул. 50 лет СССР, 159/140. Сразу могу сказать, что я врач, алкоголь и наркотики не употребляю, в здравом уме и доброй памяти. Я хочу сообщить о том, что я, моя жена и мой сын, 3,5 лет наблюдали НЛО. Это произошло 01.08.2006 года примерно около 22.00 ч. по Киевскому времени. Заметил что-то непонятное на небе мой сын Олег Череповский, 3,5 лет. Он уже был в манеже и готовился ко сну. На реплику Олега – «мама – огоньки в небе мелькают» это увидела сначала моя жена Светлана Телипко и позвала посмотреть меня. Мы живем на 8 этаже 9-этажного дома. Окно и балкон спальни выходят на южную сторону. Когда я вышел на балкон, то увидел своими глазами, что по небу передвигаются непонятные объекты. Их было около 8 штук. 6 объектов были неровно расположены в виде буквы «W» и 2 объекта рядом. По размерам эти объекты были гораздо больше просматриваемых на ночном безоблачном небе звезд. Цвет объектов – желтый. По размерам относительно друг друга они были разные. 2 объекта, которые находились в стороне, визуально казались крупнее и ярче тех, что были в группе в виде «W». Наблюдали мы эти объекты около 2 минут. Они передвигались по небу равномерно с одинаковой скоростью, но медленнее, чем пролетает спутник. Передвижение объектов было с северо-востока на юго-запад, ближе к южному направлению. Поскольку иногда на небе приходится наблюдать спутники, то я знаю, как летит спутник. Обычно он летит один. Скорость движения спутника гораздо быстрее, чем скорость этих объектов. Цвет пролетающего спутника ярче, приближается к цвету ярких звезд. Цвет этих объектов был более тусклый, желтый, приглушенный. Объекты летели параллельно Земле, без изменения траектории и скорости. Примерно через 2 минуты они ушли из зоны видимости, не доходя до линии горизонта».

№ 11. Оригінал повідомлення (орфографія і пунктуація збережені): «Здравствуйте, меня зовут Николай А. (С-Петербург). Отдыхал в этом году в августе в Бердянске, число точно не помню но помню склады в это время у вас взрываются начали. 20-21/08/2006. В комнате было жарко и я спал на балконе 5 последний этаж. Где то в 4.30 я проснулся и увидел как над крышей соседнего дома появились огни похожие на посадочные фары самолета, но на этом сходство этого аппарата с самолетом было закончено. Огни были намного больше в диаметре. В сумерках мне удалось рассмотреть только носовую часть (я видел аппарат с боку) с боку он выглядел в виде сигары с усеченным конусом с переди, нос его был тупой, цвет темный в сумерках непонятно. Заднюю часть разглядеть не удалось потому что в хвосте горели два ярких огня. Передний огонь (шар) периодически загорал и гаснул примерно раз в сек чередуясь с огнем ближе к хвосту. Огни у самолетов мигают чаще. Аппарат проплыл очень медленно, как буд то что то смотрел, километров 40-60 в час. По размерам он показался мне с два самолета истребителя (метров 40), о размерах трудно судить с балкона. У меня под рукой был коммуникатор с камерой, но он как на зло завис возможно не из за НЛО. Пока разбирался, включил перезагрузку объект был уже за деревьями и выглядел как два светящихся шара (вид сзади) а потом скрылся не меня курса. Высота на мой взгляд была небольшая. Сразу никуда писать не стал, посмотрел в сети кучу фото что бы найти похожий объект. Можно однозначно сказать что это был "Бельгийский треугольник", только я его видел с боку и сзади. До увиденного в Бердянске в НЛО верил только теоретически».

3. Аналіз свідощв. Увесь попередній розгляд стосувався масиву первинних повідомлень, отриманого з архіву первинних повідомлень шляхом мобілізації даних.

На превеликий жаль, існуюча методика збору повідомлень, коли значна кількість їх не надходить через першоджерела, а посередством ЗМІ тощо, не дозволяє провести

мобілізацію даних для однорідного кількісного аналізу, зокрема математичними методиками, розробленими УНДЦА «Зонд» [2].

Тому основним методом роботи з такими первинними масивами є узагальнення та пошук спільності проявів. Відтак на основі проведеного аналізу свідочств за 2006 рік, а також свідочств, отриманих за 2004-2005 роки роботи УНДЦА «Зонд», можна відзначити, що характерними особливостями уфологічної ситуації в Україні на даний момент є:

- Збільшення кількості спостережень, які доходять до відома дослідників (це в основному пов'язане із розвитком інфраструктури, урбанізацією та поширенням засобів масової інформації);
- Тенденція зростання питомої кількості повідомлень із фото та відео свідочствами. Це відбувається за рахунок збільшення техноозброєності очевидців відео- та фотокамерами, а також камерфонами;
- Зростання питомої кількості повідомлень, які приходяться на засоби масової інформації. Ці повідомлення не містять достатньої інформації для та ототожнення спостережених явищ та взагалі перевірки достовірності подій, змальованих у них;
- Переважають спостереження, які можна віднести до контактів 1 та 2 роду, жодного контакту 4 роду за 2006 рік, як і за найближчі попередні роки, не виявлено;
- Багато зі спостережень є груповими, що вимагає адекватних дій щодо їх вивчення.

Рис.2 Фотографія НЛО у вигляді вертикальних світлових стовпчиків 31 січня 2005 року на Оболоні в Києві

Щодо об'єктів, які спостережені у останні роки (2004-2006), то пропонується відзначити наступні основні особливості:

- Спостережений новий тип об'єктів, який можна характеризувати, як такі, що мають форму вертикальних стовпчиків світла або півмісяців (спостереження 12 вересня 2006 року у Львові достатньо корелятивне спостереженню 31 січня 2005 року на Оболоні в Києві).
- Узагальнено, більшість об'єктів у розглянутих спостереженнях є одиночними джерелами світла, що плавно, рівномірно рухалися по небу.
- Відмічена нова схема формування літаючих одиночних джерел світла при спостереженні їх групових прольотів, зокрема, 1 січня 2006 року у Севастополі та 1 серпня 2006 року у Донецьку. Також до цього 19 вересня 2004 в Умані спостерігалися прольоти об'єктів, згрупованих по 8-10 об'єктів у формі англійської літери «W», або незавершеної вісімки. Аналітичний звіт вийшов

згодом [8]. Належність джерел світла при такому формуванні одному тілу об'єкта заперечують свідчення про відносне зміщення об'єктів у групах.

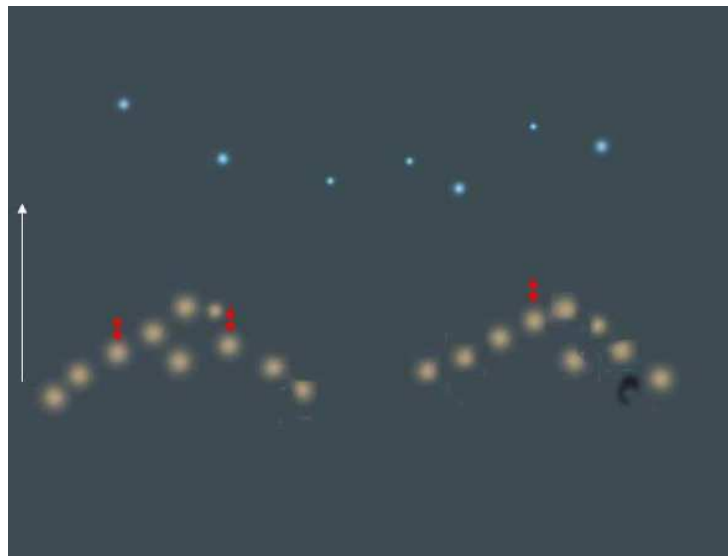

Рис.3 Формация кулястих НЛО 1 січня 2006 року у Севастополі (рисунок очевидця)

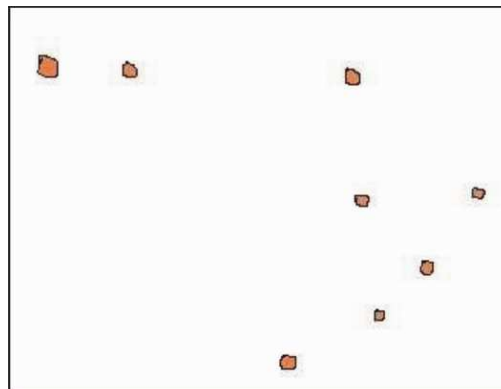

Рис.4 Формация кулястих НЛО 1 серпня 2006 року у Донецьку (рисунок очевидця)

Рис.5 Фотографія НЛО 18 серпня 2006 року у с.Рудики Козинського р-ну Київської області

- У с. Рудики Козинського р-ну Київської області у серпні 2006 року мало місце спостереження явищ, які досі викликають суперечності, і не можуть бути адекватно ототожені навіть на рівні висунення робочої гіпотези [9, 10].
- В Україні у 2006 році продовжується всесвітня тенденція до спостереження трикутних об'єктів. Зокрема у липні цього року у Бердянську спостерігався трикутний НЛО, правильної форми із трьома джерелами світла по краях, що виключає його зіставність із традиційними літальними апаратами та породжує поле для гіпотез.

Рис.6 Збільшений фрагмент фотографії після комп'ютерної обробки

Рис.6 Трикутний НЛО у Бердянську у серпні 2006 року (рисунок очевидця)

У описаній формі та характеру розташування вогнів НЛО зокрема простежується деяка аналогія із спостереженням 27 липня 2005 року, коли очевидці спостерігали трикутний НЛО у містечку Кацевелі у Криму, якого, за їх свідченнями, переслідували два винищувачі [11].

Також надзвичайно цікавим є випадок від 6 жовтня 2006 року, коли на Подолі у Києві очевидцями був спостережений і відзнятий на відеокамеру об'єкт з трьох вогнів, які нерівномірно зміщувалися один відносно одного в процесі спостереження.

Дослідження, проведене Українським науково-дослідним Центром вивчення аномалій «Зонд» із застосуванням методів просторового моделювання (Беспалов А.А.) дозволило визначити, що три вогні зафіксовані на відео, не належать одному об'єкту. [12, 13].

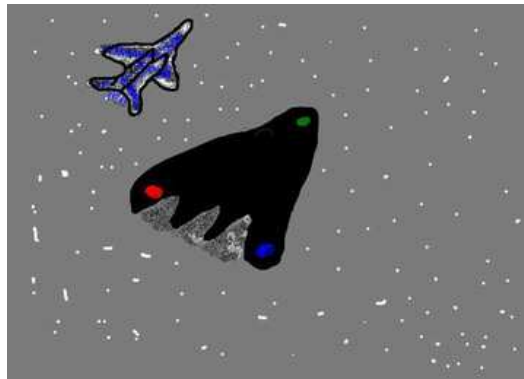

Рис.7 Спостереження трикутного НЛО у м.Кацевелі (АРК) 27 липня 2005 року, винищувач показаний для порівняння (рисунок очевидця)

Рис.8 Спостереження НЛО з трьох вогнів на Подолі у Києві 6 жовтня 2006 року (кадр з відео очевидців)

4. Висновки. Продемонстровані тенденції дозволяють зробити очевидні висновки із ситуації, що склалася станом на 2006 рік:

- Як і в попередні роки, основна кількість спостережень припадає на літньо-осінній період, коли спостереженням сприяє погода та значна частина населення вирушає у відпустки.
- У вибірці 2006 року переважають повідомлення, надіслані безпосередньо через Інтернет, що підкреслює важливість цього засобу комунікації для збору масивів первинних повідомлень.
- Майже всі спостереження зроблені у вечірній та нічний час, що також узгоджується із тенденцією попередніх років, проте, звісно, не знімає з порядку денного пошуку причин такої тенденції.
- 2006 рік характеризується, умовно кажучи, «фляпом» НЛО в Україні. Хоча збір первинних повідомлень на тому етапі, на якому він реалізований, не може претендувати на повноту інформації та статистичну значущість, все ж є підстави стверджувати, що за зростаючою кількістю повідомлень лежать причини, які криються у підвищенні активності самого феномена.

Проте загалом, незважаючи на деякі оптимістичні результати та поступ, які були отримані впродовж року, слід констатувати, що вітчизняна уфологія, як і аномалістика в цілому, не вирішила наразі тих фундаментальних питань без яких її подальший розвиток у науковому напрямку не можливий. До цих питань відноситься:

- встановлення контактів із державними установами, що займаються радіомоніторингом повітряного простору над Україною; установами, що є потенційними респондентами повідомлень про спостереження НЛЮ, що не доходять до широкого загалу; установами, що мають змогу проводити вузькоспеціалізовані дослідження, що відносяться до тематики НЛЮ;
- встановлення співпраці із засобами масової інформації у напрямку популяризації свідомого відношення населення до проблематики феномену НЛЮ;
- поглиблене якісне вивчення кожного випадку із застосуванням ефективних методик дослідження;
- формалізація знань відносно існуючих явищ;
- формалізація та систематизація знань щодо предмету дослідження;
- врахування факторів, що впливають на достовірність свідочств очевидців;
- розробка єдиної методології проведення досліджень та організація і проведення відповідної навчально методичної роботи серед дослідників;
- локалізація місць спостереження та пошук т.зв. «аномальних зон», у яких появи об'єктів можуть носити регулярний характер;
- залучення ефективних приладових методик досліджень.

Остаточне вирішення багатьох із цих питань є перспективою діяльності на багато років вперед, але хочеться сподіватися, що і у найближчі роки вітчизняним дослідниками вдасться зробити перші впевнені кроки до їх реалізації.

Список джерел:

1. *Білик А.С.*, голова УНДЦА “Зонд“. Применение эффективных методик исследований в уфологии//Развернутый Доклад на конференции Первого Всеукраинского съезда исследователей непознанного. Украина, АР Крым, 10 мая 2006 г.,
2. *Білик А.С.* Аналіз ієрархічно структурованих інформаційних масивів в умовах невизначеності// Зб. наук. праць міжн. наук. конф. „Політ-2005“, – Київ, НАУ, 2005;
3. *Гмурман В.Е.* Теория вероятностей и математическая статистика. – М.: Высшая Школа, 1982
4. *Петухов А.Б.* К аномальным явлениям научный подход! // Земля и Вселенная. - 1992. -N5, - С. 102-107.,
5. *Кузовкин А.С.* Отчет по статистическому анализу феномена НЛЮ за период 1900-1980 гг. – М., 1982;
6. *Гиндилис Л.М., Меньков Д.А., Петровская И.Г.* Наблюдения аномальных атмосферных явлений в СССР. Статистический анализ. АН СССР. Ин-т космических исследований – М.1979
7. *Jacques Vallee.* Dimensions. A Casebook of Alien Contact. Contemporary Books, Chicago-New York. 1988 304 pp
8. *Билык А.С.* Аналіз спостереження НЛЮ в Умані 19.09.2004//Режим доступу: <http://ufoukr.narod.ru/ukraine/view/2004.htm>
9. Протокол Заседания УНИЦА «Зонд» №14(39) от 13.09.2006// ФАКС НТУУ «КПИ», 2006
10. Протокол Заседания УНИЦА «Зонд» №15(40) от 11.10.2006// ФАКС НТУУ «КПИ», 2006
11. Протокол Заседания УНИЦА «Зонд» №3(28) от 2.02.2006// ФАКС НТУУ «КПИ», 2006
12. Протокол Заседания УНИЦА «Зонд» №17(42) от 8.11.2006// ФАКС НТУУ «КПИ», 2006
13. Протокол Заседания УНИЦА «Зонд» №18(43) от 22.11.2006// ФАКС НТУУ «КПИ», 2006